

Oude excursieverlagen : onschatbare bron van informatie

Bij het onderzoek naar de beheershistoriek van een aantal bosreservaten wordt steeds gericht gezocht in oude jaargangen van vaktijdschriften naar zogenaamde 'excursieverlagen'. Dergelijke verslagen werden vroeger heel regelmatig gepubliceerd. Helaas is het een 'genre' dat wat in onbruik is geraakt : de vakbladen focussen tegenwoordig eerder op de publicatie van onderzoeksresultaten en verenigingsstandpunten.

Eigenlijk is het jammer dat de excursieverlagen wat in het verdomhoekje zijn beland : voor een goed inzicht in de boshistoriek zijn ze van onschatbare waarde. Ze bevatten vaak heel veel informatie over historische verspreidingsgegevens en zeer gedetailleerde en goed gestoffeerde beschrijvingen van het bos en zijn beheer. Het voorbeeld hieronder uit Hallerbos illustreert de waarde van dergelijke verslagen. (In een volgend nummer: detailinformatie over het historische middelhoutbeheer in het Meerdaalwoud.)

Hallerbos : een bos van... Robinia en Tamme Kastanje !

Wie Hallerbos zegt denkt aan beukenhooghout en hyacinten. Het bos zag er echter vroeger totaal anders uit, en onderging de laatste 100 jaar een spectaculaire metamorfose.

Voor het Hallerbos konden wij terugvallen op twee excursieverlagen uit de Bulletin de la Société Royale Forestière de Belgique : eentje uit 1932 en een tweede uit 1952. Door beide artikels samen te leggen kan men een goede reconstructie maken van hoe het bos is veranderd over de laatste eeuw.

Voor de eerste wereldoorlog werd het Hallerbos beheerd als een opperhoutrijk middelhout met een omlooptijd van 14 jaar. De boomlaag bestond vooral uit Beuk (van uitstekende kwaliteit), eik (vooral Zomereik) en Amerikaanse eik. Deze laatste ook vaak op de rijkere gronden.

Zowat alle overstaanders werden tijdens de eerste wereldoorlog door de bezetter gekapt. Slechts enkele bomen in de buurt van het jachtpaviljoen bleven staan. Het verslag uit 1932 heeft het over enkele eiken van 170 tot 250 cm omtrek en vier majestueuze beuken met een omtrek van respectievelijk 336, 344, 347 en 368 cm omtrek. Eén van die vier beuken is er nog steeds en ziet er nog steeds zeer vitaal uit. Hij heeft ondertussen een omtrek van ver boven de vier meter.

Dikke beuk nabij het jachtpaviljoen in Hallerbos (foto Kris Vandekerkhove)

In 1924 bestond het bos uit 392 ha hakhout, 43 ha jong naaldhout en 103 ha kapvlakte.

Het hakhout bestond vooral uit Tamme kastanje en Robinia, met een beperkte bijmenging van Amerikaanse eik, berk, haagbeuk, es, eik en els. Het hakhout had weliswaar een goede groeikracht maar bevatte nauwelijks staken die konden doorgroeien als spaartelgen. Het artikel uit 1952 geeft nog meer details over het hakhout: zowat 125 ha bestond uit hakhout van of gedomineerd door Robinia! Dit is tegenwoordig nauwelijks te geloven aangezien Robinia nu bijna volledig uit het bos verdwenen is.

De Robiniabestanden stonden meestal op de betere gronden. Deze werden grotendeels gekapt (slechts 400-500 staken per ha werden gespaard) en beplant met vooral eik; beperkt werd ook beuk es en lork tussengemengd. Het is in deze bestanden dat er ook op grote schaal, zij het met beperkt succes, Zwarte notelaar werd aangeplant. Enkele restanten van die aanplantingen zijn nu nog steeds in het bosreservaat Jansheideberg terug te vinden.

Verder was er 90 ha productief hakhout van Tamme kastanje aanwezig dat echter tijdens de tweede wereldoorlog werd geplunderd door het Belgisch leger en de lokale bevolking.

Deze werden samen met de overige hakhoutbestanden (zowat 185 ha) direct omgevormd door ze te beplanten met beuk op de hogere gronden en de N-O hellingen, en eik en es in de valleien. Overall werden lorken tussengemengd, meestal in rijen: 1 rij lorken op 5-6 rijen loofhout.

De verslagen geven ook gedetailleerde informatie over de aanplant zelf : deze gebeurde binnen het jaar na de kap van het hakhout, met groot plantsoen (125 tot 175 cm, soms tot 3 m) in een plantverband van 1,5 x 1,5 tot 1,75 x 1,75.

Hakhout van Tamme kastanje in Hallerbos 1932 – en een relict van dit hakhout (een oude stooft) in het bosreservaat jansheideberg. (foto Peter Van De Kerckhove)

De volledige omvorming van het loofhout werd gerealiseerd op minder dan 20 jaar tijd : de eerste bestanden werden in 1930 aangelegd, de laatste in 1948. De allerlaatste exploitatie van het hakhout had plaats in 1943-44.

Na afloop bestond het loofhout in Hallerbos voor zowat 175 ha uit eik en 200 ha uit beuk.

Kris Vandekerkhove